

HIGHLIGHTS

Perusoikeudet: keskeinen kehitys lainsäädännön ja politiikan alalla vuonna 2010

FRA

EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS

Vastuuvapauslauseke:

Jos tästä käännöksestä herää kysymyksiä, kannattaa tutustua englanninkieliseen versioon, joka on asiakirjan alkuperäinen, virallinen versio.

Europe Direct -palvelu auttaa sinua Euroopan unioniin liittyvissä kysymyksissäsi.

Uusi maksuton puhelinnumero *

00 800 6 7 8 9 10 11

Kaikki matkapuhelinoperaattorit eivät salli puhelujä 00800-alkuisiin numeroihin, tai puhelut näihin numeroihin voivat olla maksullisia.

Nämä puhelut voivat olla joissakin tapauksissa maksullisia soitettaessa puhelinkopista tai hotellista.

Valokuvat (kansi ja sisällys): © iStockphoto

Lisätietoja Euroopan unionista on saatavilla internetissä osoitteessa (<http://europa.eu>).

FRA – Euroopan unionin perusoikeusvirasto

Schwarzenbergplatz 11

1040 Wien

Puh: +43 (0)1 580 30 - 0

Faksi: +43 (0)1 580 30 - 691

Sähköpostiosoite: info@fra.europa.eu

fra.europa.eu

Luettelointitiedot löytyvät tämän julkaisun lopusta.

Luxemburg: Euroopan unionin julkaisuotoimisto, 2012

ISBN 978-92-9239-119-5

doi: 10.2811/31461

© Euroopan unionin perusoikeusvirasto, 2011

Jäljentäminen muutoin kuin kaupallisiin tarkoituksiin on sallittua, mikäli lähde mainitaan.

**Perusoikeudet:
keskeinen kehitys lainsäädännön
ja politiikan alalla vuonna 2010**

Tarkastamaton luonnos

Perusoikeusviraston tämän vuoden vuosikertomuksen tiivistelmässä käsitellään useita EU:n perusoikeuskirjan lukuja, jotka merkitty seuraavilla värikoodilla:

Vapaudet		Turvapaikka, maahanmuutto ja kotouttaminen Rajavalvonta ja viisumipolitiikka Tietoyhteiskunta ja tietosuoja
Tasa-arvo		Lapsen oikeudet ja lasten suojelu Tasa-arvo ja syrjäntäkielto Rasismi ja etninen syrjäntä
Kansalaisten oikeudet		EU:n kansalaisten osallistuminen unionin demokraattiseen toimintaan
Lainkäyttö		Oikeus tehokkaaseen ja puolueettomaan oikeussuojaan Uhrien suojelu

Tässä tiivistelmässä esitellään valitut pääasiat Euroopan unionin perusoikeusviraston (FRA) vuoden 2011 vuosikertomuksesta. Asiakirjan marginaalissa viitataan asiaankuuluviin perusoikeusviraston julkaisuihin vuodelta 2010. Ne kaikki ovat saatavilla viraston verkkosivustolta osoitteesta fra.europa.eu.

Tämän vuoden vuosikertomuksessa käsitellään perusoikeuksiin liittyneitä haasteita ja saavutuksia vuoden 2010 tammi- ja joulukuun välisenä aikana (katso tietolaatikko). Perusoikeuksien kehitystä koskevan analyysin perusteella voidaan todeta, että vuoden 2010 merkittävistä saavutuksista huolimatta itsetyytyväisyyteen ei ole syytä.

Useat eri perusoikeuksiin liittyvät kysymykset koskevat Euroopan unionia (EU) ja sen jäsenvaltioita. Näitä kysymyksiä ovat erityisesti romaniyhteisöjen jatkuva ja äärimmäinen köyhyys ja sosiaalinen syrjäytyminen, turvapaikanhakijoiden olosuhteiden heikkeneminen tietyissä jäsenvaltioissa, maahanmuuttajien kotouttamiseen liittyvä ratkaisematon haaste, tietosuoja koskevat uudet kysymykset, lasten oikeuksia koskevat rikkomukset, monien ihmisten käytännössä kärsimä yhdenvertaisuuden puute, jatkuvat rasismiin ja syrjintään liittyvät tapaukset, riittämätön oikeussuoja ja kehittymätön uhrien suojeleminen.

Tämän perusteella ei ole yllättävää, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuin langetti vuonna 2010 yhteensä 795 tuomiota. Tuomioita langetettiin lähes jokaiselle EU:n 27 jäsenvaltiolle ja ehdokasmaa Kroatialle. Ihmisoikeustuomioistuimen mukaan näistä tapauksista 657 koski ainakin yhtä perusoikeusrikkomusta (katso taulukko 1). Suurin osa näistä tapauksista ei kuulu EU:n lainsäädännön soveltamisalaan. Ihmisoikeustuomioistuimen käsittelemät asiat paljastavat ainoastaan "jäävuoren huipun", kun otetaan huomioon kantelematta jääneiden perusoikeusrikkomusten määrä. On myös tärkeää korostaa kansainvälisiä ihmisoikeuksia koskevia velvollisuuksia, joita EU:n ja sen jäsenvaltioiden on noudatettava, koska EU:n lainsäädäntö liittyy läheisesti kansainväliseen perusoikeuksia koskevaan lainsäädäntöön.

Perusoikeusviraston vuosikertomus "Perusoikeudet: haasteet ja saavutukset vuonna 2010" rakentuu perusoikeusviraston vuosien 2007–2012 pääasiallisten temaattisten työalueiden ympärille. Se on jaettu 10 kappaleeseen. Lisäksi kertomuksessa keskitytään erityisesti romaneihin ja heidän perusoikeustilanteeseensa Euroopassa.

Painopiste: Romanit EU:ssa – perusoikeuksien täytäntöönpano

1. Turvapaikka, maahanmuutto ja kotouttaminen
2. Rajavalvonta ja viisumipolitiikka
3. Tietoyhteiskunta ja tietosuoja
4. Lapsen oikeudet ja lasten suojeleminen
5. Tasa-arvo ja syrjintäkielto
6. Rasismi ja etninen syrjintä
7. EU:n kansalaisten osallistuminen unionin demokraattiseen toimintaan
8. Oikeus tehokkaaseen ja puolueettomaan oikeussuojaan
9. Uhrien suojeleminen
10. Kansainväliset velvollisuudet

Tässä 27-sivuisessa tiivistelmässä esitellään valittuja kohtia perusoikeusviraston tämän vuoden vuosikertomuksesta. Täydellinen kertomus ja sen yksittäiset luvut ovat ladattavissa englanniksi, ranskaksi ja saksaksi osoitteessa: fra.europa.eu. Viittaukset julkaisuihin ovat pääkertomuksen kunkin luvun lopussa.

Vuonna 2010 lähes kaikkiin EU:n jäsenvaltioihin kohdistettiin seurantatoimia yhden tai useamman eurooppalaiseen (Euroopan neuvosto) ja kansainväliseen (Yhdistyneet kansakunnat – YK) sopimukseen perustuvan mekanismin nojalla. EU:n jäsenvaltioista kirjoitettiin merkittävimpien sopimusten nojalla vuonna 2010 yli 50 seurantakertomusta (katso taulukko 3 kansainvälisistä seurantatoimista vuonna 2010).

EU vuonna 2010

2010 oli ensimmäinen vuosi, jolloin EU:n toiminta perustui sen omaan oikeudellisesti sitovaan perusoikeussopimukseen – Euroopan unionin perusoikeuskirjaan. 1. joulukuuta 2009 voimaan tullut Lissabonin sopimus muodostaa EU:n uuden oikeudellisen perustan. Se parantaa ajan myötä oikeussuojaa ja lisää EU:n kansalaisten demokraattista osallistumista. Vaikka EU:n perusoikeuskirjalla ei laajennettu unionin toimivaltaa, Euroopan parlamentti korosti tilanteesta ja perusoikeuksien tehokkaasta täytäntöönpanosta EU:ssa 15. joulukuuta 2010 antamassaan päätöslauselmassa, että perusoikeuskirja on otettava huomioon päätöksentekomenettelyjen ja lainsäädännön täytäntöönpanon yhteydessä.

"Perusoikeuskirjan täytäntöönpano herättää kansalaisissa suurta kiinnostusta ja suuria odotuksia. Perusoikeuskirjaa ei kuitenkaan sovelleta kaikissa sellaisissa tilanteissa, joissa on kyse perusoikeuksista Euroopan unionissa. Komissio sai vuonna 2010 kansalaisilta yli 4 000 perusoikeuksia koskevaa kirjettä. Noin kolme neljäsosaa kirjeistä koski tapauksia, joissa EU:lla ei ollut toimivaltaa. Tämä osoittaa, että perusoikeuskirjan tarkoitus ja se, millaisissa tilanteissa perusoikeuskirjaa sovelletaan, ovat vielä monille epäselviä. [...] Perusoikeuskirjaa sovelletaan kaikkien EU:n toimielinten ja elinten toimiin. Sitä sovelletaan etenkin Euroopan parlamentin, neuvoston ja komission lainsäädäntötyöhön [...] Jäsenvaltioihin perusoikeuskirjaa sovelletaan vain silloin kun ne panevat täytäntöön EU:n lainsäädäntöä."

Euroopan komissio, EU:n perusoikeuskirjan soveltamista koskeva kertomus vuodelta 2010, s. 3.

Euroopan komissio totesi tähän uuteen oikeusympäristöön viitaten perusoikeuksien täytäntöönpanoa koskevasta strategiasta syksyllä 2010 antamassaan tiedonannossa, että "kaikki pitkälle tähtäävän perusoikeuspolitiikan ainekset ovat siis koossa" (COM(2010)0573 lopullinen). Kaikki EU:n toimielimet uudistivat sitoumuksensa noudattaa perusoikeuksia omien toimivaltuuksiensa rajoissa vuonna 2010 ja korostivat toimivansa tämän mukaisesti.

Merkille pantavaa on esimerkiksi se, että Euroopan unionin neuvostossa on toiminut joulukuusta 2009 lähtien uusi pysyvä perusoikeuksien, kansalaisoikeuksien ja henkilöiden vapaan liikkuvuuden työryhmä. Tämän uuden työryhmän tehtävänä on käsitellä perusoikeuksiin, kansalaisoikeuksiin, henkilöiden vapaaseen liikkuvuuteen, EU:n Euroopan ihmisoikeussopimukseen liittymistä koskeviin neuvotteluihin ja perusoikeusviraston raporttien seurantaan liittyviä kysymyksiä.

Vuosi 2010 oli myös virstanpylväs Lissabonin sopimuksen jälkeisen EU:n tehdessä esiintulon kansainvälisellä näyttämöllä, kun keskusteluissa pohjustettiin EU:n liittymistä kahteen kansainväliseen ihmisoikeussopimukseen, joita ovat Euroopan neuvoston Euroopan ihmisoikeussopimus ja YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista.

Taulukko 1: Maittain jaotellut Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen vuonna 2010 antamat tuomiot, jotka koskevat vähintään yhtä perusoikeusrikkomusta

Maa	Tuomioiden määrä
Itävalta	16
Belgia	4
Bulgaria	69
Kypros	3
Tšekin tasavalta	9
Tanska	0
Viro	1
Suomi	16
Ranska	28
Saksa	29
Kreikka	53
Unkari	21
Irlanti	2
Italia	61
Latvia	3
Liettua	7
Luxemburg	5
Malta	3
Alankomaat	2
Puola	87
Portugali	15
Romania	135
Slovakia	40
Slovenia	3
Espanja	6
Ruotsi	4
Yhdistynyt kuningaskunta	14
Kroatia	21
Yhteensä	657

Lähde: Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, vuosikertomus vuodelta 2010, Strasbourg, Euroopan neuvosto, 2011

Turvapaikka, maahanmuutto ja kotouttaminen

Siirtolaisvirrat ja vastaanotto-olosuhteet

Vaikeuksista, jotka liittyivät asianmukaisten vastaanotto-olosuhteiden järjestämiseen turvapaikanhakijoille, raportoitiin esimerkiksi Belgiassa, Kreikassa ja Italiassa. Valtioiden yleinen reagoititapa tähän on turvapaikanhakijoiden kokonaismäärän rajoittaminen, jolla on puolestaan kielteisiä vaikutuksia suojelua koskeville vaatimuksille. Lisäksi elinolosuhteet voivat vaikeutua esimerkiksi tilanpuutteeseen liittyvien paineiden vuoksi. Tämä on ollut nähtävissä Kreikassa, jota useat kansainväliset elimet – joiden joukossa on myös Euroopan neuvoston komitea kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi (CPT) – ovat arvostelleet. Kreikkaan on kohdistunut huomattavia maahanmuuttopaineita: noin 75 prosenttia kaikista laittomien siirtolaisten pidätyksistä EU:n maarajoilla tehtiin Kreikassa vuonna 2009, ja vuonna 2010 määrä oli lähes 90 prosenttia. Kreikan turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien hallintajärjestelmä on kuitenkin varhaisessa kehitysvaiheessa, ja sen rajavalvonta ja säilöönnotto- ja vastaanottovalmiudet ovat rajoitettuja. Jotkut jäsenvaltiot ovat keskeyttäneet tätä taustaa vasten tilapäisesti turvapaikanhakijoiden siirtämisen Kreikkaan.

PERUSOIKEUSVIRASTON JULKAISUT

Access to effective remedies: The asylum-seeker perspective, syyskuu 2010.

The duty to inform applicants about the asylum procedure: The Asylum-seeker perspective, syyskuu 2010.

Ks.: http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub_asylum-seekers_en.htm

Pääasialliset kehityslinjat turvapaikan, maahanmuuton ja kotouttamisen alalla:

- Euroopan unionin tuomioistuimen tuomiot selkeyttivät pakolaisiksi määrittämisestä ja pakolaisaseman myöntämisestä ja peruuttamisesta annetun direktiivin (2004/83/EY) säännöksiä.
- EU:n ulkorajoista vastaavat jäsenvaltiot kohtasivat vaikeuksia perusoikeuksien takaamisessa tilanteissa, joissa näihin jäsenvaltioihin kohdistui kasvaneita maahanmuuttovirtauksia. Tämä koski erityisesti laittomien siirtolaisten säilöönnotto-olosuhteita.
- Turvapaikanhakijoiden siirtäminen Kreikkaan Dublin II -asetuksen perusteella. Asetuksen 343/2003/EY soveltaminen keskeytettiin tilapäisesti, jotta siirrettävien henkilöiden perusoikeuksia ei vaarannettaisi.
- Laittomien siirtolaisten ja myös sellaisten henkilöiden, joiden turvapaikkahakemuksia ei hyväksytty, säilöönnotto-olosuhteet herättivät kysymyksiä ihmisoikeuksien suojelusta.
- Takaisinottosopimukseen perustuvat suojelukäytännöt herättivät kysymyksiä palauttamiskäytäntöä koskevan periaatteen osalta.
- Yhä useampi jäsenvaltio otti käyttöön kotouttamista koskevat vaatimukset ehtona pysyvien oleskelulupien myöntämiselle.
- Harvoissa jäsenvaltioissa keskusteltiin laajempien poliittisten oikeuksien myöntämisestä siirtolaisille.

Palautusmenettelyt – siirtolaisten säilöönotto

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi vuonna 2010, että Romania, Kreikka ja Malta olivat syyllistyneet laittomien siirtolaisten ja turvapaikanhakijoiden laittomaan säilöönottoon ja epäinhimilliseen kohteluun. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomiot osoittavat, että siirtolaisten kohtelu säilöönoton ja palautusten osalta on yhä arkaluontoinen perusoikeuksiin liittyvä kysymys. Palautusdirektiivissä (2008/115/EY) säädetään säilöönoton enimmäiskestoksi kuusi kuukautta. Säilöönottoa voidaan pidentää tietyin ehdoin enintään yhteensä 18 kuukauteen. Direktiivi oli määrä saattaa osaksi kansallista lainsäädäntöä joulukuuhun 2010 mennessä. Kahdeksan EU:n jäsenvaltiota ei ollut säätänyt lainsäädännössään palauttamista edeltävän säilöönoton tai tiettyjen vastaavanlaisten säilöönottotilanteiden enimmäiskestoa. Nämä jäsenvaltiot olivat Kypros, Tanska, Viro, Suomi, Liettua, Malta, Ruotsi ja Yhdistynyt kuningaskunta.

Dublin-asetukseen perustuvat siirrot

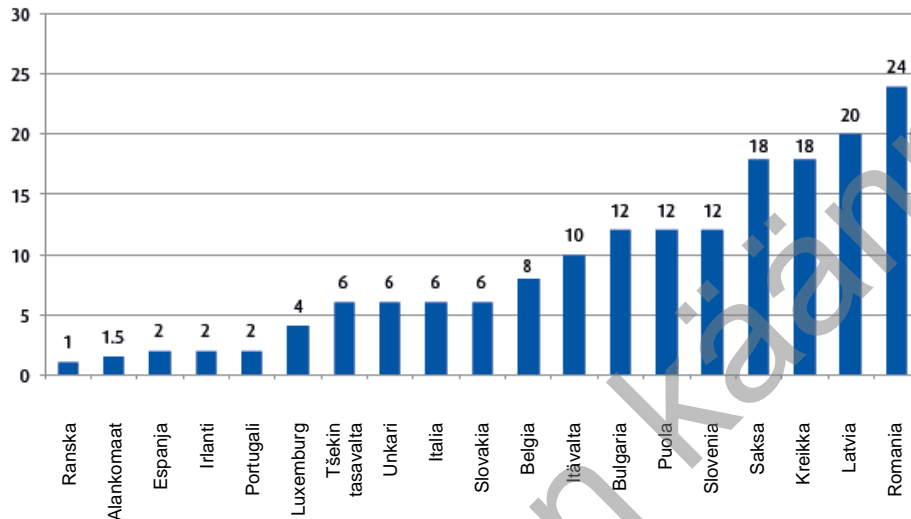
Jäsenvaltiot, jotka Dublin II -asetuksen nojalla siirtävät turvapaikanhakijoita takaisin ylikuormittuneisiin jäsenvaltioihin hakemusten käsittelyä varten, voivat vaarantaa hakijoiden oikeuksia. Dublin II -asetusta on sovellettava kaikkien muiden EU:n välineiden tavoin perusoikeuksien mukaisesti. Kyseisessä asetuksessa annetaan jäsenvaltioille mahdollisuus päättää itse siirtojen keskeyttämisestä kyseessä oleviin jäsenvaltioihin. Tähän mahdollisuuteen on turvauduttava tilanteissa, joissa siirtäminen olisi ihmisoikeuksia koskevien velvollisuuksien vastaista.

PERUSOIKEUSVIRASTON JULKAISUT

Detention of third-country nationals in return procedures, syyskuu 2010.

Ks. http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub_detentionen.htm

Kuvio 1: Säilöönoton enimmäiskesto maittain jaoteltuna (kuukausissa)

Huom.: * Kansallisessa lainsäädännössä päivissä tai viikoissa ilmoitettu säilöönoton kesto on esitetty kuviossa kuukausina. Sellaisten jäsenvaltioiden osalta, joissa on säädetty useampi kuin yksi enimmäiskesto, on valittu pisimmän mahdollisen säilöönottojakson kesto. Luetteloon on sisällytetty jäsenvaltiot – tässä tapauksessa Alankomaat ja Romania –, joissa on olemassa enimmäiskesto ainoastaan tietyjä palauttamista edeltäviä säilöönottojaksia varten.

Lähde: FRA (2010), Detention of third-country nationals in return procedures, Wien, FRA.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen suuri jaosto antoi vuoden 2011 alussa tuomionsa asiassa *M.S.S. vs. Belgia ja Kreikka*. Asia koski afganistanilaisen turvapaikanhakijan palautusta Kreikkaan Belgian toimesta Dublin II -asetuksen nojalla. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että sekä Kreikka että Belgia rikkoivat Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 (halventavan ja epäinhimillisen kohtelun kielto) ja 13 artiklaa (oikeus tehokkaaseen oikeussuojakeinoon). Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käsittelyä odotti vuoden 2010 lopussa yhteensä 1 000 Dublin II -asetuksen soveltamista turvapaikanhakijoihin koskevaa asiaa. Ne liittyivät pääasiassa Belgiaa, Suomea, Ranskaa ja Alankomaita vastaan esitettyihin vaateisiin Kreikkaan ja Italiaan tehtävien palautusten torjumiseksi.

PERUSOIKEUSVIRASTON JULKAISUT

Coping with a fundamental rights emergency – The situation of persons crossing the Greek land border in an irregular manner, helmikuu 2011.

Ks. http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2011/pub_greek-border-situation_en.htm

Rajavalvonta ja viisumipolitiikka

Frontexin toimenkuvan tarkistaminen

Lissabonin sopimuksen voimaantulon seurauksena ryhdyttiin lukuisiin toimenpiteisiin perusoikeuksien kunnioittamisen tehostamiseksi yhteisissä operaatioissa, joita suoritettiin Euroopan unionin jäsenvaltioiden operatiivisesta ulkorajayhteistyöstä huolehtivan viraston (Frontex) koordinoimana useiden eri EU:n jäsenvaltioiden EU:n ulkorajoilla. Euroopan komissio ehdotti helmikuussa 2010 Frontexin perustamisasetusta koskevia muutoksia (COM(2010)0061 lopullinen). Nämä muutokset sisälsivät suoria viittauksia ihmisoikeuksiin erityisesti rajavalvojen koulutuksen ja yhteisten toimien suorittamisen osalta. Muutoksissa vaaditaan esimerkiksi pakkoon perustuvien maastapoistamisten yhteydessä sovellettavien menettelysääntöjen laatimista ohjaamaan yhteisten palauttamislentojen täytäntöönpanoa. Euroopan unionin neuvoston pyynnön seurauksena ehdotusta muutettiin siten, että Frontex voi käsitellä yhteisissä operaatioissa palautettujen henkilöiden henkilötietoja. Euroopan tietosuojavaltuutettu totesi, että tämä edellyttäisi selvän oikeusperustan määrittelemistä asetuksessa ja tietosuojatoimenpiteitä. Keskustelu ehdotuksesta jatkui vuoden 2010 lopussa Euroopan parlamentissa ja neuvostossa.

Keskeinen kehitys rajavalvonnan ja viisumipolitiikan alalla:

- EU:n jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden väliset yhteistyösopimukset, jotka mahdollistavat siirtolaisten pysäyttämisen ja palauttamisen merirajoilla, vaaransivat kansainvälistä suojelua tarvitsevien henkilöiden mahdollisuuden hakea turvapaikkaa.
- Ryhdyttiin toimenpiteisiin perusoikeuksien kunnioittamisen varmistamiseksi Frontexin koordinoimissa operaatioissa EU:n ulkorajoilla.
- Frontex otti Kreikan pyynnöstä ensimmäisen kerran käyttöön nopeat rajainterventoryhmät Turkin maarajalla.
- Viisumivapaa matkustusosoikeus myönnettiin Albanian, Bosnian ja Hertsegovinan ja Taiwanin passien omistajille.

Schengenin rajasäännösten uudistaminen

Euroopan unionin neuvosto teki huhtikuussa 2010 päätöksen, jolla täydennettiin Schengenin rajasäännöstöä ja määrättiin säännöt ja suuntaviivat Frontexin koordinoimille merirajojen valvontaoperaatioille (2010/252/EU). Suuntaviivat koskevat kysymyksiä, jotka liittyvät etsintä- ja pelastusoperaatioihin ja pelastettujen tai pysäytettyjen henkilöiden laskemiseen maihin. Etusijalle asetetaan henkilöiden laskeminen maihin heidän lähtövaltiossaan. Jos pelastettujen tai pysäytettyjen henkilöiden laskeminen maihin heidän lähtövaltiossaan ei ole mahdollista, heidät on laskettava maihin valtiossa, joka on vastuussa operaation isännöinnistä. Malta ilmoitti näiden Euroopan unionin tuomioistuimen tarkastettavina olevien sääntöjen vuoksi, että se ei aio isännöidä Frontexin operaatioita.

Tietoyhteiskunta ja tietosuoja

Tietojen säilyttämistä koskevan direktiivin täytäntöönpano

Vuonna 2010 jatkettiin keskustelua siitä, onko tietojen säilyttämistä koskeva direktiivi (2006/24/EY) sopuosoinnussa perusoikeuksien kunnioittamisen kanssa. Vuonna 2006 annetussa direktiivissä veloitetaan puhelin- ja internetoperaattorit keräämään tietoja kaikkien asiakkaidensa viestinnästä. Yli sata eurooppalaista järjestöä 23:sta EU:n jäsenvaltiosta vaati 22. kesäkuuta 2010 toimitetussa yhteisessä kirjeessä komission jäsen Malmströmiä, komission jäsen Redingiä ja komission jäsen Kroesia "esittämään, että tietojen säilyttämistä koskevat EU:n säännökset kumottaisiin ja tilalle perustettaisiin järjestelmä, joka mahdollistaisi viestintäliikennetietojen nopean varmistamisen ja tallennuksen tiettyä tarkoitusta varten". Kansallisia direktiivin täytäntöönpanon vastaisia kampanjoita järjestettiin muun muassa Itävallassa, Belgiassa, Bulgariassa ja Saksassa. Romanian perustuslakituomioistuin (*Curtea Constituțională*) totesi lokakuussa 2009 antamassaan tuomiossa nro 1258, että direktiivin täytäntöönpaneva kansallinen lainsäädäntö on vastoin maan perustuslakia. Saksan liittovaltion perustuslakituomioistuin (*Bundesverfassungsgericht, BVerfG*) kumosi maaliskuussa 2010 antamassaan tuomiossa Saksassa säädetyt säädökset tietojen säilyttämistä koskevan direktiivin saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä. Tuomioistuin totesi tuomiossaan BvR 256/08, että kyseessä oli "vakava loukkaus" yksityisyyttä koskevia henkilökohtaisia oikeuksia vastaan. Euroopan komissio ilmoitti samaan aikaan, että vuonna 2006 annettua tietojen säilyttämistä koskevaa direktiiviä tarkistetaan parhaillaan.

Keskeinen kehitystietoyhteiskunnan ja tietosuojan alalla:

- Uudet teknologiat herättivät perustusoikeuksiin liittyviä kysymyksiä ja vaatimuksia EU:n tietosuojalainsäädännön nykyaikaistamiseksi.
- Yksimielisyys kasvoi siitä, että tietosuoja on yksi tärkeimmistä kansainvälisiin sopimuksiin liittyvistä kysymyksistä erityisesti matkustajarekisterien ja Swift-koodien osalta.
- Yksityisten yhtiöiden velvollisuus viestintätietojen (puhelin ja internet) säilyttämiseksi herätti huolta poliittisella ja oikeudellisella tasolla.
- Tietosuojaviranomaisten riippumattomuutta käsiteltiin Euroopan unionin tuomioistuimessa.
- Poliittinen keskustelu henkilökannerien käytön vaikutuksista turvallisuuslaitteina lentoasemilla jatkui.
- Tietosuojakysymysten ja tietojen saantia koskevan oikeuden välinen tasapaino nousi aiheeksi, jota käsiteltiin Euroopan unionin tuomioistuimessa.

Uusi teknologia ja siihen liittyvät kysymykset

Uuden teknologian seurauksia on käsitelty lukuisissa Euroopan neuvoston julistuksissa. Google Street View -palvelu on yksi esimerkki kehityksestä, joka on herättänyt tiettyjä kysymyksiä. Se tarjoaa panoraamanäkymiä useista eri sijainneista maailman monien eri kaupunkien kaduilta. Google lähettää tätä tarkoitusta varten erityisesti mukautettuja autoja kulkemaan läpi kaupunkien. Tästä on seurannut keskusteluja useissa eri EU:n jäsenvaltioissa. Lisäksi se on johtanut toimenpiteisiin Itävallassa, Saksassa, Espanjassa, Sloveniassa ja Italiassa. Saksassa tietosuojan ja vapaan tiedonvälityksen liittovaltionvaltuutettu (*Bundesbeauftragter für den Datenschutz und die Informationsfreiheit, BfDI*) vaati keskusrekisterin perustamista henkilötietojen julkistamista internetissä – mukaan lukien Google Street View -palvelussa – koskevia valituksia varten. Saksan liittoneuvosto (*Bundesrat*) hyväksyi säädösluonnoksen, jolla muutettaisiin liittovaltion tietosuojalakia (*Bundesdatenschutzgesetz, BDSG*), jotta voidaan varmistaa henkilötietojen parempi suojeleminen internetissä toimivien Google Street View -palvelun kaltaisten maantieteellisiä tietoja koskevien palvelujen osalta.

EU:ssa keskusteltiin yksityiskohtaisesti henkilökannereista. Euroopan komissio julkaisi 15. kesäkuuta 2010 tiedonannon turvaskannereiden käytöstä EU:n lentoasemilla (COM(2010)0311). Komission mukaan yhdenmukaistaminen on mahdollista ainoastaan soveltamalla yhteistä EU:n lähestymistapaa, jossa otetaan huomioon tällaisten skannereiden käyttöä koskevat EU:n perusoikeusvaatimukset.

Tietosuojaviranomaisten asema

EU:n jäsenvaltioiden tietosuojaviranomaisten riippumattomuus, valtuudet ja resurssit nousivat keskustelunaiheeksi vuonna 2010. Euroopan unionin tuomioistuin otti ensimmäistä kertaa kantaa tietosuojaviranomaisten riippumattomuuteen asiassa *komissio vs. Saksa (C-518/07)*. Tuomioistuin määritteli tiukat vaatimukset ja totesi, että muiden kuin julkisten elinten henkilötietojen käsittelyn valvonnasta vastaavat Saksan liittovaltion osavaltioiden (*Länder*) tietosuojalaitokset eivät olleet riittävän riippumattomia, koska ne olivat valtion valvonnassa. Euroopan komissio pyysi kesäkuussa 2010 Yhdistynyttä kuningaskuntaa vahvistamaan sen kansallisen tietosuojaviranomaisen (Information Commissioner's Office – ICO) valtuuksia EU:n lainsäädännön noudattamiseksi. Euroopan komissio kanteli Itävaltasta Euroopan unionin tuomioistuimelle joulukuussa 2010 Itävallan tietosuojaviranomaisilta puuttuvan riippumattomuuden vuoksi. Perusoikeusviraston keräämien tietojen mukaan tietosuojaviranomaisille

PERUSOIKEUSVIRASTON JULKAISUT

The use of body scanners: 10 questions and answers, heinäkuu 2010.

Ks.: http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/opinions/op-bodyscanner_en.htm

PERUSOIKEUSVIRASTON JULKAISUT

Data protection in the EU: the role of National Data Protection Authorities, toukokuu 2010.

Ks.: http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub_data_protection_en.htm

osoitettiin Ranskassa, Saksassa ja Espanjassa huomattavasti lisää taloudellisia ja henkilöstöresursseja vuosina 2007–2010. Resursseja leikattiin huomattavasti Virossa, Irlannissa, Latviassa, Liettuassa ja Slovakiassa.

Lapsen oikeudet ja lasten suojelu

Seksuaalisen hyväksikäytön ja lasten hyväksikäytön torjunta

Euroopan komissio esitteli maaliskuussa 2010 ehdotuksen lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian torjumisesta (COM(2010)0094 lopullinen) nykyisen kehyksen tarkistamiseksi. Ehdotus kattaa rikoslain ja myös tällä hetkellä EU:n lainsäädännön ulkopuolella olevien lasten seksuaalisen hyväksikäytön vakavien muotojen kriminalisoinnin, rikosten tutkinnan ja rikosoikeudenkäynnin aloittamisen ja tietoteknisen ympäristön kehityksen, mukaan lukien internetin käytön mahdollistamien uusien seksuaalisen hyväksikäytön muotojen kriminalisointi. Lisäksi ehdotus sisältää sellaisten kansallisten mekanismien perustamisen, joilla voidaan estää pääsy lapsipornografiaa sisältäville verkkosivustoille, ja toimenpiteet tietojen poistamiseksi internetistä oikeudellisten tai poliisiyksiköiden valvonnassa.

Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan (Euroopan neuvoston sopimussarja (CETS) nro 261) tuli voimaan heinäkuussa 2010. Tämä yleissopimus on ensimmäinen kansainvälinen väline kaikkien lapsiin

Keskeinen kehitys lasten oikeuksien alalla:

- Euroopan komissio hyväksyi varhain vuonna 2011 EU:n lasten oikeuksia koskevan toimintaohjelman, joka sisältää 11 toimintakohtaa.
- EU:n tasolla päästiin sopimukseen ihmiskaupan estämistä ja torjumista ja uhrien suojelua koskevan direktiivin lopullisesta tekstistä, jossa kiinnitetään erityistä huomiota lasten suojeluun.
- Euroopan neuvosto hyväksyi suuntaviivat lapsiystävällisestä oikeudenkäytöstä ja suosituksen vammaisten lasten laitostamisen purkamisesta ja yhteisöllisestä asumisesta.
- Kadonneita lapsia koskeva vihjepuhelinnumero (116 000) oli käytössä vain 13:ssa EU:n jäsenvaltiossa.
- EU:n eri jäsenvaltioissa suoritetuissa tutkimuksissa saatiin huolestuttavia tuloksia laitoksissa suoritettusta tai laitosten henkilökunnan suorittamasta lasten hyväksikäytöstä.
- Perusoikeusviraston tuloksissa korostettiin, että huoltajistaan siirtolaisuuden tai turvapaikan hakemisen yhteydessä eron joutuneille lapsille ei ole usein järjestetty asianmukaista majoitusta, lääketieteellinen arviointi, joka pitäisi tehdä maahan saavuttaessa, ei ole aina käytettävissä, turvapaikan myöntämistä koskevat menettelyt eivät ole usein lapsiystävällisiä ja että holhouksen laatu vaihtelee huomattavasti EU:n eri jäsenvaltioissa.
- Seksuaalista tai työhön liittyvää hyväksikäyttöä varten suoritettavaa lapsikauppaa koskevat kattavat ja jaotellut tiedot olivat yhä puutteellisia. Jos tiedot oli tallennettu, lapsikaupan uhriksi määriteltyjen henkilöiden määrä oli yhä hyvin alhainen.

kohdistuvien seksuaalisen väkivallan muotojen torjumiseksi. Yleissopimus kattaa myös seksiturismin ja lasten houkuttelun seksuaalisessa tarkoituksessa tieto- ja viestintäteknologian avulla (tunnetaan myös nimellä "child grooming"). Tanska, Ranska, Kreikka ja Alankomaat olivat ainoat EU:n jäsenvaltiot, jotka olivat ratifioineet yleissopimuksen vuoden 2010 loppuun mennessä.

Ilman huoltajaa olevien ja huoltajistaan eroon joutuneiden lasten oikeudet

Molemmista vanhemmistaan tai pääasiallisista huoltajistaan eroon joutuneet lapset ovat erityisen haavoittuvasessa asemassa erityisesti siirtolaisuuteen liittyvissä tilanteissa. 6. toukokuuta 2010 hyväksytyssä ilman huoltajaa olevia alaikäisiä koskevassa komission toimintasuunnitelmassa (2010–2014) on määritelty useita eri ongelmia ja ehdotettu niihin ratkaisuja. Toimintasuunnitelman keskeiset toimintalinjat ovat seuraavat: riskialttiin muuttoliikkeen ja lapsikaupan ehkäiseminen, vastaanotto ja menettelylliset takeet EU:ssa – joka kattaa myös iän arvioinnin ja perheenjäsenten jäljittämisen ja kestävien ratkaisujen löytämisen – ja perheenyhdistämistä koskevat kysymykset. Nämä toimet pannaan täytäntöön useiden eri toimenpiteiden avulla. Ne eivät rajoitu ainoastaan maahanmuuttopolitiikkaan, vaan niiden avulla on tarkoitus puuttua myös siirtolaisuuden taustalla oleviin syihin. Toimintasuunnitelmassa tuetaan huoltajuutta ja oikeudellista edustajaa koskevien yhteisten vaatimusten hyväksymistä ja suositteluaan, että toimivaltaiset viranomaiset tekevät ilman huoltajaa olevia lapsia koskevat päätökset mahdollisimman pian ja mieluiten kuuden kuukauden kuluessa. Päätöksessä on otettava huomioon jäsenvaltioiden velvollisuus pyrkiä jäljittämään perheet ja perehtymään mahdollisuuksiin lasten sopeuttamiseksi takaisin lähtömaahansa arvioimalla, mikä ratkaisu on lapsen edun mukainen. Sellainen voi olla kansainvälistä suojelua tarvitsevan henkilön aseman myöntäminen ja uudelleensijoittaminen EU:n alueelle. Komission tiedonannossa todetaan, että lapsen palauttaminen on vain yksi mahdollinen ratkaisuvaihtoehto, "sillä koko kysymys on hyvin monimutkainen ja monitahoinen, minkä lisäksi jäsenvaltioilla on rajalliset mahdollisuudet päättää ilman huoltajaa olevien alaikäisten kohtalosta".

PERUSOIKEUSVIRASTON JULKAISUT

Separated, asylum-seeking children in European Union Member States, Summary Report, huhtikuu 2010.

Separated, asylum-seeking children in European Union Member States, Comparative report, joulukuu 2010.

Ks.: http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub_sep_asylum_en.htm

Tasa-arvo ja syrjäntäkielto

Keskeinen kehitys tasa-arvon ja syrjäntäkiellon alalla:

- Neuvottelut horisontaalisesta direktiivistä ovat yhä käynnissä Euroopan unionin neuvostossa.
- EU:n jäsenvaltiot jatkoivat uusien säädösten hyväksymistä ja aiemmin hyväksytyjen säädösten muuttamista tasa-arvoa koskevien direktiivien saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä. Näitä direktiivejä ovat rodusta riippumaton yhdenvertaista kohtelua koskeva direktiivi (2000/43/EY), yhdenvertaista kohtelua työssä koskeva direktiivi (2000/78/EY), tavaroita ja palveluita koskeva tasa-arvodirektiivi (2004/113/EY) ja sukupuolten välistä tasa-arvoa koskeva direktiivi (uudelleenlaadittu versio) (2006/54/EY).
- Tasa-arvoelinten vastaanottamien valitusten määrä säilyi vaihtelevana koko EU:ssa. Vaikka valitusten määrän raportoitiin kasvaneen 12:ssa EU:n jäsenvaltiossa, valitusten kokonaismäärä vaikutti alhaiselta. Joidenkin tasa-arvoelinten toimenkuvaa laajennettiin, jotta niihin voitaisiin sisällyttää suurempi joukko syrjäntäperusteita.
- Hyväksyttiin direktiivit vanhempainvapaasta (2010/18/EU) ja miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen soveltamisesta itsenäisiin ammatinharjoittajiin (2010/41/EU) ja viisivuotinen strategia miesten ja naisten välisen tasa-arvon edistämiseksi vuosina 2010–2015. Neuvottelut raskaana olevia työntekijöitä koskevasta direktiivistä jatkuivat.
- Euroopan tasa-arvoinstituutti avattiin virallisesti.
- EU ja neljä uutta jäsenvaltiota ratifioivat Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista vuonna 2010, minkä seurauksena yhteensä 16 jäsenvaltiota on ratifioinut tämän yleissopimuksen. Euroopan komissio käynnisti Euroopan vammaisstrategian (COM(2010)0636 lopullinen), ja osa jäsenvaltioista on vähitellen aloittamassa vammaisten henkilöiden itsenäisen asumisen ja osallistavan koulutuksen toteuttamisen.
- Euroopan neuvoston ministerikomitea hyväksyi kauaskantoisen suosituksen seksuaaliseen suuntautumiseen ja sukupuoli-identiteettiin perustuvasta syrjäntästä (CM/Rec(2010) 5), kun taas parlamentaarinen edustajakokous antoi puolestaan suosituksen ja päätöslauselman samasta aiheesta (suositus 1915 ja päätöslauselma 1728). Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö ja joidenkin jäsenvaltioiden toimenpiteet antoivat sysäyksen samaa sukupuolta olevien parien ja transsukupuolisten henkilöiden oikeuksiin ja Pride-kulkueiden järjestämiseen liittyvään kehitykseen.
- Uskonnon perusteella harjoitettavaa syrjäntää käsiteltiin oikeudellisissa tuomioissa, jotka liittyivät uskonnollisten symbolien esilläpitoon työpaikalla ja uskonnonopetukseen kouluissa.
- Sekä vanhusten että nuorten henkilöiden työmarkkinoille osallistumisen edistämiseen kiinnitettiin huomiota Euroopan komission aloitteissa.
- Moninkertaisen syrjäntän käsittelyssä saavutettiin edistystä joidenkin jäsenvaltioiden tuomioistuimissa ja tasa-arvoelimityissä.

Epätasa-arvoinen suojelun taso ja tasa-arvoelinten uudistaminen

Neuvottelut horisontaalisesta direktiivistä jatkuivat EU:n tasolla neuvostossa. Tällaisella direktiivillä laajennettaisiin EU:n lainsäädännössä tällä hetkellä säädettyä suojelun tasoa etnistä syrjintää ja kaikkia muita syrjinnän muotoja vastaan. Kansallisella tasolla useissa eri jäsenvaltioissa on kumottu "hierarkia", jonka mukaan rodullisen ja etnisen alkuperän perusteella myönnettiin parempi suojelun taso kuin muilla perusteilla. Tämän seurauksena vuonna 2010 ainoastaan yhdeksässä jäsenvaltiossa jatkettiin erilaisten suojelun tasojen soveltamista erilaisten syrjintämuotojen perusteella. Tasa-arvoelinten osalta vuonna 2010 havaittiin merkittäviä kehityslinjoja. Vuoden 2010 osalta saatavilla olevien tietojen mukaan valitusten tai avunantopyyntöjen määrä nousi 21 jäsenvaltiosta yhteensä kahdessatoista. Tanskassa, Virossa ja Ranskassa pantiin täytäntöön nykyisten mekanismien institutionaalinen uudistus, johon sisältyi toimenkuvan laajentaminen muiden syrjintäperusteiden kattamista varten. Myös YK:n sopimuselimet ja erityisesti rotusyrjinnän poistamista valvova komitea (CERD) lisäsivät tasa-arvoelinten valvontaa määräaika-arviointien yhteydessä.

PERUSOIKEUSVIRASTON JULKAISUT

EU-MIDIS Data in Focus 3: Rights awareness and equality bodies, toukokuu 2010.

Ks.: http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/pub_dif3_en.htm

Vammaisuuteen perustuvan syrjinnän torjumisen tehostaminen

EU:sta tuli joulukuussa 2010 ensimmäistä kertaa jäsenvaltioidensa tavoin yksi YK:n ihmisoikeussopimuksen osapuolista: kyseessä oli vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva YK:n yleissopimus. Neljä muuta jäsenvaltiota (Kreikka, Latvia, Liettua ja Slovakia) ratifioivat yleissopimuksen vuonna 2010, mikä tarkoittaa, että sopimuksen on ratifioinut 16 jäsenvaltiota yhteensä 27 jäsenvaltiosta. Vammaisuuteen perustuvasta syrjinnästä raportoitiin yhä kansallisella tasolla. Tämä heijastelee myös helmikuussa 2010 Euroopan neuvoston ministerikomitean suosituksessa hyväksyttyä kantaa, joka koskee vammaisten lasten laitostamisen lopettamista ja yhteisöllistä asumista (CM/Rec(2010)2).

Seksuaaliseen suuntautumiseen liittyviä ja transsukupuolisten henkilöiden oikeuksia koskevat uudet kehityslinjat

Euroopan neuvoston ministerikomitea hyväksyi vuonna 2010 suosituksen toimenpiteistä seksuaaliseen suuntautumiseen tai sukupuoli-identiteettiin perustuvan syrjinnän torjumiseksi (CM/Rec(2010)5). Suositus on tähän mennessä kauaskantoisin hallitusten välisen tason poliittinen sitoumus LGBT-oikeuksien suojelemiseksi. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin korosti oikeudellisella tasolla asiassa *Schalk ja Kopf vs. Itävalta*, että päätös samaa

sukupuolta olevien avioliittojen sallimisesta kuuluu valtioille. Ihmisoikeustuomioistuin tunnusti samaan aikaan, että "yhteiskunnan asenteet samaa sukupuolta oleviin pareihin kehittyvät nopeasti" ja että yhdessä asuvat ja käytännössä vakiintuneessa parisuhteessa elävät samaa sukupuolta olevat parit kuuluvat "perhe-elämän" käsitteen alle.

Myös transsukupuolisten oikeuksien osalta tapahtui merkittävää kehitystä vuonna 2010. Transeksuaalisuus poistettiin Ranskassa "pitkäkestoisten psyykkisten sairauksien" luettelosta. Portugalissa hyväksyttiin uusi laki sukupuolen korjauksen oikeudellisesta tunnustamisesta. Saksassa puolestaan kumottiin avioeroa koskeva vaatimus virallisiin asiakirjoihin rekisteröidyn sukupuolen muuttamiseksi liittovaltion perustuslakituomioistuimen (*Bundesverfassungsgericht, BVerfG*) antaman tuomion perusteella. Itävallassa tuomioistuimet katsoivat, että leikkausta ei voida edellyttää henkilön nimen ja sukupuolen vaihtamiseksi asiaankuuluvissa asiakirjoissa. Lisäksi Maltalla perustuslakituomioistuimen tuomiossa todettiin, että oikeuden puuttuminen transsukupuoliselta naiselta mennä naimisiin miespuolisen kumppaninsa kanssa on vastoin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 12 artiklaa, joka koskee oikeutta avioliittoon. Turvapaikkalainsäädännön osalta kuusi EU:n jäsenvaltiota – Suomi, Latvia, Malta, Puola, Portugali ja Espanja – laajensivat suojelun koskemaan uhreiksi joutuneita lesboja, homoja ja biseksuaaleja (LGB), minkä seurauksena vainoiksi joutuneita lesboja, homoja ja biseksuaaleja nimenomaisesti suojelevien jäsenvaltioiden kokonaismäärä kasvoi 23 jäsenvaltioon.

PERUSOIKEUSVIRASTON JULKAISUT

Homophobia, transphobia and discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity, 2010 Update – Comparative legal analysis, marraskuu 2010.

Ks.: http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub-lgbt-2010-update_en.htm

Rasismi ja etninen syrjintä

Etninen syrjintä ja tarve kerätä tietoja

Vaikuttaa siltä, että tietoisuus tietojen keräämisen tarpeesta on kasvussa useissa EU:n jäsenvaltioissa. Esimerkiksi Ranskassa väestönlaskentaan ei sisälly minkäänlaisia etnisiä tietoja huolimatta suosituksesta, jonka rotusyrjinnän poistamista valvova komitea esitti uudelleen elokuussa 2010. Ranskan moniarvoisuudesta ja tasa-arvoasioista vastaava valtuutettu (*Commissaire à la diversité et à l'égalité des chances*) perusti kuitenkin komitean, jonka tehtävänä on mitata ja arvioida moniarvoisuutta ja syrjintää (Comedd). Komitea julkaisi helmikuussa 2010 työnsä tulokset ja esitti useita suosituksia, mukaan lukien tutkimustyön ja vaihtoehtoisia tapoja käyttävien tutkimusten edistäminen syrjinnän mittaamiseksi. Tällaisia tapoja voivat olla esimerkiksi sukunimien käyttö, paikan päällä tehtävät havainnot ja mahdollisesti kysymykset siitä, miten henkilöt määrittelevät itse etnisen alkuperänsä. Tärkeitä tietoja voidaan kerätä myös syrjintää koskevan testauksen avulla. Helmikuussa 2010 julkaistiin Saksassa 1990-luvun puolivälistä alkaen tehdyn ensimmäisen syrjintää koskevan systemaattisen testauksen tulokset, jotka osoittivat, että hakijat, joiden nimi kuulostaa turkkilaiselta, kohtaavat syrjiviä esteitä työmarkkinoille pääsystä. Tutkijat testasivat 528 julkisesti ilmoitettua opiskelijaharjoittelupaikkaa ja havaitsivat, että henkilöillä, joilla oli turkkilainen nimi, oli "saksalaisiin" testaajiin verrattuna 14 prosenttia pienempi todennäköisyys saada vastaus työnantajalta. Syrjintäaste oli huomattavasti korkeampi pienissä yrityksissä.

PERUSOIKEUSVIRASTON JULKAISUT

Racism, ethnic discrimination and exclusion of ethnic minorities in sport: a comparative view of the situation in the European Union, lokakuu 2010.

Ks. http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub-racism-in-sport_en.htm

Keskeinen kehitys rasismien ja etnisen syrjinnän alalla:

- Työhön liittyvä syrjintä oli yhä laajalle levinnyttä. Tapaukset liittyivät syrjintään työpaikkailmoituksissa, työhönottomenettelyissä, työskentelyolosuhteissa ja irtisanomisissa.
- Terveydenhuollon saanti riippui yhä ponnisteluista kielimuurien ylittämiseksi ja kulttuurien monimuotoisuuden huomioimiseksi. Laittomien siirtolaisten osalta terveydenhuollon saanti riippui siitä, veloitettiinko terveydenhuollon henkilökuntaa raportoimaan asianmukaisia asiakirjoja vailla olevista henkilöistä viranomaisille.
- Vaikka sosiaalisin perustein myönnettävien asuntojen saantiin liittyviä muodollisia oikeudellisia ja hallinnollisia esteitä oli vain joissakin jäsenvaltioissa, käytettävissä olevissa todisteissa osoitetaan, että vähemmistöt elävät yhä huonompilaatuisissa asunnoissa sekä suoran että epäsuoran syrjinnän seurauksena.
- Koulutukseen liittyvä erottelu vaikutti olevan yhä ongelma, josta kärsivät lähinnä romanilapset joissakin jäsenvaltioissa. Koulutuksen saantia koskevia esteitä esiintyi yhä laittomien siirtolaisten lapsien osalta joissakin jäsenvaltioissa, joissa kouluviranomaisilla on velvollisuus kerätä tietoja ja raportoida oppilaiden ja heidän vanhempiensa oikeusasemasta.
- Useat jäsenvaltiot ovat vähitellen aloittamassa rodun tai etnisen alkuperän mukaan jaoteltujen tietojen keruun, joka on tärkeä kehityslinja, jotta mahdollisesti syrjivät käytännöt voidaan tallentaa ja tunnistaa.
- Suurimmassa osassa jäsenvaltioita, joissa kerättiin tietoja rasistisesta rikollisuudesta, havaittiin nousua tallennettujen tapausten lukumäärässä.

Neuvoston puitepäätös rasismista ja muukalaisvihasta

EU:n jäsenvaltioiden oli 28. marraskuuta 2010 mennessä saatettava osaksi kansallista lainsäädäntöään EU:n säädös, jonka tarkoituksena on yhdentää jäsenvaltioiden lainsäädäntöä rasismiin ja muukalaisvihaan liittyvien rikosten osalta (2008/913/YOS). Rasistisen ja muukalaisvihaan liittyvän käytöksen on oltava rangaistavaa kaikissa jäsenvaltioissa, ja siitä on langetettava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia rangaistuksia, joiden enimmäispituus on vähintään yhdestä kolmeen vuotta vankeutta. Vuoden 2010 lopussa jäsenvaltiot olivat ilmoittamassa täytäntöönpanotoimenpiteistä. Euroopan komissio käynnistää arvioinnin puitepäätöksen saattamisesta osaksi kansallista lainsäädäntöä heti, kun ilmoitukset on annettu ja niitä koskevat käännökset ovat saatavilla.

PERUSOIKEUSVIRASTON JULKAISUT

The impact of the Racial Equality Directive - Views of trade unions and employers in the European Union, marraskuu 2010.

Ks. http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub_racial_equal_directive_en.htm

PERUSOIKEUSVIRASTON JULKAISUT

Experience of discrimination, social marginalisation and violence: A comparative study of Muslim and non-Muslim youth in three EU Member States, lokakuu 2010.

Ks. http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub-racism-marginalisation_en.htm

PERUSOIKEUSVIRASTON JULKAISUT

Understanding and preventing discriminatory ethnic profiling: A Guide, lokakuu 2010.

Ks. http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub_ethnic-profiling_en.htm

EU-MIDIS Data in Focus 4: Police stops and minorities, lokakuu 2010.

Ks. http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub_dif4_en.htm

EU:n kansalaisten osallistuminen unionin demokraattiseen toimintaan

Vammaisten henkilöiden äänestys-oikeuden rajoittaminen

Perusoikeusviraston suorittamassa tutkimuksessa osoitettiin, että suurimmassa osassa jäsenvaltioita on riistetty äänestys-oikeus oikeuskelpoisuutensa menettäneiltä vammaisilta henkilöiltä. Nämä tulokset herättävät kysymyksen YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen 29 artiklassa taattujen YK:n vaatimusten noudattamisesta. Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelle esitettiin vastaavanlaisia tapauksia. Tuomioistuin totesi asiassa *Alajos Kiss vs. Unkari* (nro 38832/06), että automaattinen äänioikeuden pidättäminen psyykkisten terveysongelmien vuoksi holhouksenalaisiksi joutuneilta henkilöiltä rikkoo Euroopan ihmisoikeussopimuksen ensimmäisen pöytäkirjan 3 artiklaa. Unkarin perustuslain mukaan holhouksenalaisella henkilöllä ei ole äänestys-oikeutta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin hylkäsi holhouksenalaiselle henkilölle hänen todellisista valmiuksistaan huolimatta määrätyn absoluuttisen äänestyskiellon kelpoisuuden. Ihmisoikeustuomioistuimen tuomarit katsoivat, että hakijan äänestys-oikeutta olisi voitu rajoittaa ainoastaan henkilökohtaisen oikeudellisen arvioinnin perusteella.

Eurooppalainen kansalaisaloite

Eurooppalainen kansalaisaloite on Lissabonin sopimuksessa käyttöön otettu uusi julkisen osallistumisen muoto EU:ssa. Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) 11 artiklan 4 kohdassa säädetään että "vähintään miljoona unionin kansalaista merkittävästä määrästä jäsenvaltioita voi tehdä aloitteen, jossa Euroopan komissiota kehoitetaan toimivaltuuksiensa rajoissa tekemään asianmukainen ehdotus asioista, joissa näiden kansalaisten mielestä tarvitaan unionin säädöstä perussopimusten soveltamiseksi". Tämän uuden suoran

Keskeinen kehitys osallistumisen alalla:

- Paikallisvaaleja ja Euroopan parlamentin vaaleja koskevan muun EU-maan kansalaisten alhaisen osallistumisasteen vuoksi alettiin keskustella tähän asiaan liittyvästä vaaliuudistuksesta.
- Euroopan ihmisoikeustuomioistuin laajensi oikeuskäytäntöään oikeudesta vapaisiin vaaleihin (Euroopan ihmisoikeussopimuksen ensimmäisen pöytäkirjan 3 artikla).
- Kansalaisaloitetta koskevaan asetukseen liittyvän poliittisen yksimielisyyden seurauksena asetus hyväksyttiin virallisesti helmikuussa 2011, ja sitä voidaan soveltaa 1. huhtikuuta 2012 alkaen.

PERUSOIKEUSVIRASTON JULKAISUT

The right to political participation of persons with mental health problems and persons with intellectual disabilities, marraskuu 2010.

Ks. http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub-vote-disability_en.htm

demokratian välineen käyttöä koskevat yksityiskohdat on määritelty Euroopan parlamenttia koskevassa asetuksessa, jonka Euroopan unionin neuvosto hyväksyi vuoden 2010 lopussa. Asetus hyväksyttiin virallisesti 14. helmikuuta 2011. Siinä säädetään, että vaaditun miljoonan allekirjoituksen on oltava peräisin vähintään yhdestä neljäsosesta jäsenvaltiosta".

Oikeus tehokkaaseen ja puolueettomaan oikeussuojaan

Rikosoikeudellisia menettelyjä koskevat EU:n uudet aloitteet

Lissabonin sopimuksen voimaantulon myötä aiemman kolmannen pilarin – poliisiyhteistyö ja rikosoikeudellinen yhteistyö rikosasioissa – osalta sovelletaan tavanomaista lainsäätämisyhteistyötä ja – mikä kaikkein tärkeintä – Euroopan unionin tuomioistuimen lainkäyttövaltaa. Vuonna 2010 esitettiin useita lainsäädännöllisiä aloitteita, jotka vaikuttavat tietystä määrin oikeussuojan saatavuuteen kansallisella tasolla. Lokakuussa 2010 hyväksyttiin tulkkausta ja kääntämistä koskeva direktiivi (2010/64/EU). Siinä taataan epäillyille ja syytetyille oikeus saada kirjalliset käännökset kaikkien olennaisten asiakirjojen asiaankuuluvista osista ja oikeus tulkkauksen kaikissa kuulemisissa ja kuulusteluissa sekä tapaamisissa asianajajien kanssa. Näistä oikeuksista ei voi luopua ilman, että epäillyille tai syytetyille henkilöille on annettu etukäteen oikeudellista neuvontaa tai että he ovat muuten täysin selvillä tällaisen toimenpiteen seurauksista. Tuomari voi yksittäisessä tapauksessa päättää, onko tulkkauksen ja käännösten laatu ja laajuus ollut riittävä. Euroopan komissio esitteli heinäkuussa 2010 ehdotuksen rikoksesta epäiltyjen oikeuksista, jotta voitaisiin ottaa käyttöön yhteiset vähimmäisvaatimukset

Keskeinen kehitys oikeussuojan alalla:

- EU:n direktiivi kääntämisestä ja tulkkauksesta (2010/64/EU) hyväksyttiin ensimmäisenä osana epäiltyjen tai syytetyjen henkilöiden prosessuaalisten oikeuksien vahvistamista koskevan EU:n etenemissuunnitelman ("etenemissuunnitelma") täytäntöönpanoa.
- Useat EU:n jäsenvaltiot ovat aloittaneet tuomioistuintensa uudistamisen, johon sisältyvät toimenpiteet oikeudenkäyntien pituuden lyhentämiseksi ja riippumattomuuden lisäämiseksi.
- Useat eri EU:n jäsenvaltiot ryhtyivät toimenpiteisiin kansallisten ihmisoikeustuomioelinten vahvistamiseksi tai perustamiseksi.

PERUSOIKEUSVIRASTON JULKAISUT

FRA Opinion on the draft Directive regarding the European Investigation Order, helmikuu 2011.

Ks. http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/opinions/op-eio_en.htm

tiedonsaantioikeudesta rikosoikeudellisissa menettelyissä (COM(2010)0392 lopullinen). Muita ehdotuksia olivat muun muassa seitsemän jäsenvaltion aloite eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä (JAI(2010) 3).

Oikeussuojan saatavuus merkittävänä perusoikeudellisena kysymyksenä

Oikeussuoja on itsessään oikeus ja tärkeää muiden perusoikeuksien toteutumisen kannalta. Riippumattoman ja tehokkaan oikeussuojan saatavuutta ei ole kuitenkaan aina taattu. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin havaitsi vuonna 2010 rikkomuksia 636 asiassa 26:ssa EU:n jäsenvaltiossa. Näistä rikkomuksista 115 koski puolueetonta oikeudenkäyntiä koskevan oikeuden rikkomista. Euroopan neuvoston ministerikomitea tunnusti haasteen laajuuden antaessaan suosituksen tehokkaista oikeussuojakeinoista kohtuuttoman pitkiä oikeudenkäyntimenettelyjä vastaan (CM/Rec(2010)3). Suosituksen mukana toimitettiin *Hyvien käytäntöjen opas*. Perusoikeusviraston vuosikertomuksessa on määritelty toimenpiteet tämän ongelman ratkaisemiseksi useissa eri jäsenvaltioissa, joita ovat muun muassa Bulgaria ("varalla olevien asianajajien" käyttöönotto), Kypros (menettelyjen pituutta koskevat valitukset ovat mahdollisia kaikilla oikeustasoilla), Saksa (lainsäädäntöluonnos viivästyksistä aiheutuneiden aineellisten ja aineettomien vahinkojen korvaamiseksi) ja Latvia (tuomioistuimille annettiin mahdollisuus antaa lyhyempiä tuomioita, jos oikeudenkäyntiä ei ole suoritettu loppuun kohtuullisessa ajassa). Lisäksi korostettiin useita eri esimerkkejä toimenpiteistä, joihin jäsenvaltioissa on ryhdytty oikeudellisen riippumattomuuden vahvistamiseksi.

PERUSOIKEUSVIRASTON JULKAISUT

Access to effective remedies: The asylum-seeker perspective, syyskuu 2010.

Ks. http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub_asylum-seekers_en.htm

Kansalliset ihmisoikeusviranomaiset ja tasa-arvoelimet

Kansallisilla ihmisoikeusviranomaisilla on yhdessä kansallisten tasa-arvoelinten kanssa huomattavat mahdollisuudet edistää tai taata oikeussuojan välitön saatavuus. Pariisin periaatteita täysin noudattavilla kansallisilla ihmisoikeusvirastoilla – eli sellaisilla, joilla on A-asema – on paremmat mahdollisuudet tämän tehtävän suorittamiseksi. YK:n yleiskokouksessa vuonna 1993 hyväksytyt Pariisin periaatteet tarjoavat ohjausta sellaisten riippumattomien ja tehokkaiden elinten tarvitsemista valtuuksista, joiden tehtävänä on suojella ja edistää ihmisoikeuksia kansallisella tasolla.

PERUSOIKEUSVIRASTON JULKAISUT

National Human Rights Institutions in the EU Member States, toukokuu 2010.

Ks. http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub_national_hr_inst_en.htm

Taulukko 2: Kansalliset ihmisoikeusviranomaiset EU:n jäsenvaltioissa ja Kroatiaassa akkreditoitiaseman mukaan jaoteltuina

Asema	Maa
A	Tanska, Ranska, Saksa, Kreikka, Irlanti, Luxemburg, Puola, Portugali, Espanja, Yhdistynyt kuningaskunta*, Kroatia
B	Itävalta, Belgia , Alankomaat , Slovakia, Slovenia
C	Romania
Ei akkreditoitua	Bulgaria, Kypros , Tšekin tasavalta, Viro, Suomi , Unkari, Italia , Latvia, Liettua, Malta ja Ruotsi

Huom.: * Yhdistyneen kuningaskunnan kansallinen ihmisoikeusvirasto (Equality and Human Rights Commission) jakaa Yhdistyneen kuningaskunnan paikan kansallisten ihmisoikeusvirastojen kansainvälisessä koordinoitukomiteassa Pohjois-Irlannin ja Skotlannin kansallisten ihmisoikeusvirastojen kanssa.

Taulukossa on lihavoitu maat, joiden kansallisen ihmisoikeusviraston akkreditoitiaseman on suunniteltu tehtävän muutoksia lähitulevaisuudessa.

Lähde: Kansallisten ihmisoikeusvirastojen kansainvälinen koordinoitukomitea, kansallisten virastojen asemaa koskeva taulukko, 1. tammikuuta 2010.

Skotlannin kansallisen ihmisoikeusviraston saatua A-aseman vuonna 2010 A-aseman saaneiden kansallisten ihmisoikeuselinten kokonaismäärä EU:ssa kasvoi 12 virastoon 10:ssä eri jäsenvaltiossa. Yhdistyneessä kuningaskunnassa toimii kolme kansallista ihmisoikeusvirastoa. Neljässä jäsenvaltiossa (Kypros, Suomi, Italia ja Ruotsi), joissa ei ole vielä akkreditoituja virastoja, ryhdyttiin vuonna 2010 määrätietoisiin toimiin sellaisten kansallisten ihmisoikeusvirastojen perustamiseksi, joilla on mahdollisuus saavuttaa A-asema.

Uhrien suojeleminen

Uhrien oikeuksia koskevien vaatimusten kehitys EU:n tasolla

Euroopan parlamentti ja Euroopan unionin neuvosto keskustelivat vuoden 2010 lopussa Euroopan komission ehdottamasta ihmiskauppaa koskevasta direktiivistä. Ehdotuksessa on otettu käyttöön kolmikohtainen ihmiskaupan torjunta – ehkäisy, suojeleminen ja syytteen esittäminen –, ja lisäksi sen avulla pyritään lisäämään avunantoa ja tukea uhreille. Tämä pätee kolmen lapsiuhria koskevan erityisen artiklan osalta. Lisäksi 12 jäsenvaltion ehdottama eurooppalaista suojelemääräystä koskeva luonnos (JAI(2010) 2) on parhaillaan neuvoteltavana. Siinä keskitytään henkilöiden väliseen väkivaltaan, ja sen tavoitteena on suojeleminen rajatylittävien tapausten uhreja EU:ssa. Euroopan parlamentti hyväksyi luonnoksen ensimmäisessä käsittelyssä joulukuussa 2010. Vuonna 2010 aloitettiin myös keskustelu siitä, kuinka nykyistä EU:n lainsäädäntöä voitaisiin muuttaa tai kuinka se voitaisiin korvata, jotta uhrien tarpeisiin voitaisiin vastata paremmin. Uhrien tarpeita on käsitelty uhrin asemasta rikosoikeudenkäyntimenettelyissä tehdyssä puitepäätöksessä (2001/220/YOS) ja rikoksen uhreille maksettavista korvauksista annetussa direktiivissä (2004/80/EY). Euroopan komission standardien osalta voidaan todeta, että vuonna 2010 useat EU:n jäsenvaltiot ratifioivat vuonna 2005 tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta. Näiden jäsenvaltioiden joukossa olivat Irlanti, Italia, Alankomaat ja Ruotsi. Euroopan neuvoston ministerikomitea antoi myös suuntaviivat lapsiystävällisestä oikeudenkäytöstä. Suuntaviivat auttavat suojelemaan lasten oikeuksia oikeudenkäyntimenettelyissä.

Keskeinen kehitys uhrien suojeleminen alalla:

- EU:n tasolla ryhdyttiin toimenpiteisiin uhrien oikeudellisen suojeleminen parantamiseksi. Tällaisia toimenpiteitä olivat esimerkiksi ihmiskauppaa koskeva direktiivi (COM(2010)0095 lopullinen), ehdotus eurooppalaisesta suojelemääräyksestä (JAI(2010) 2) ja keskustelu uudesta uhreja koskevasta direktiivistä.
- Uhrien suojelemista koskevia vaatimuksia vahvistettiin hyväksymällä esimerkiksi Euroopan neuvoston suuntaviivat lapsiystävällisestä oikeudenkäytöstä, ja useat jäsenvaltiot ratifioivat yleissopimuksen ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta.
- Uhrien asema parantui kansallisella tasolla tapahtuneen kehityksen ansiosta. Tämä koski muun muassa oikeutta saada korvausta ja tietoja oikeuksista oikeusmenettelyn yhteydessä.
- Sekä Euroopan unioni että Euroopan komissio ryhtyivät ponnisteluihin näisiin kohdistuvan väkivallan torjumiseksi.
- EU:ssa ja kansallisella tasolla ryhdyttiin toimenpiteisiin uhreja koskevien tietojen keruun

Uhreille annettavat tiedot ja maksettavat korvaukset kansallisella tasolla

Perusoikeusviraston tämän vuoden vuosikertomuksessa on määritelty useita kansallisen tason kehityslinjoja, joiden joukossa on uhrien maanlaajuisen tukiverkoston perustaminen (Puola), yksinkertaisempien ja avoimempien menettelyjen käyttöönotto uhreille maksettavien korvausten yhteydessä (Saksa), rikosten uhrien rahastoon osallistumisen säätäminen pakolliseksi rikoksen tekijöille (Suomi) ja korvausten hakemisen verkossa mahdollistavan mekanismin perustaminen (Ruotsi). Irlannissa julkaistiin uhrien asemaa koskeva peruskirja ja rikosoikeusjärjestelmää koskeva opas. Myös internetillä on tehtävänsä tässä yhteydessä: Ruotsi julkaisi englanninkielisen version verkossa saatavilla olevasta tuomioistuinten toiminnan esittelystä, joka on tarkoitettu rikosten uhreille.

Tulevaisuuden näkymät

Perusoikeusviraston vuosikertomuksessa *"Perusoikeudet: haasteet ja saavutukset vuonna 2010"* on määritelty useita erilaisiin aiheisiin liittyviä lähitulevaisuuden haasteita.

Turvapaikkojen osalta voidaan todeta, että yhteisen eurooppalaisen turvapaikkajärjestelmän on tarkoitus olla valmis vuonna 2012. Näin ollen tässä asiassa on edistytävä huomattavasti tulevana vuonna. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen annettua tuomionsa asiassa *M.S.S.* jäsenvaltiot, jotka eivät ole vielä keskeyttäneet turvapaikanhakijoiden siirtämistä Kreikkaan Dublin II -asetuksen mukaisesti, keskeyttävät siirtämisen todennäköisesti vuonna 2011. Palautuksiin liittyvät perusoikeuksia koskevat haasteet kiteytyvät, kun jäsenvaltiot jatkavat palautusdirektiivin saattamista osaksi kansallista lainsäädäntöään ja panevat direktiivin täytäntöön.

Rajavalvonnan osalta voidaan puolestaan todeta, että nopeiden rajainterventoryhmien käyttöönotto ensimmäisen kerran Kreikassa tarjoaa hyödyllistä tietoa vastaavanlaisten tulevien operaatioiden kannalta. Tiivis yhteistyö Frontexin, perusoikeusviraston ja Euroopan turvapaikka-asioiden tukiviraston kanssa ja perusoikeuksien nousu merkittävämpään asemaan Frontexin toimenkuvassa mahdollistavat perusoikeuksien sisällyttämisen olennaiseksi osaksi rajahallintaa.

Uusien teknisten kehitysten merkityksestä **tietosuojalle** keskustellaan todennäköisesti myös lähitulevaisuudessa, ja ne vaikuttavat osaltaan käynnissä olevaan yleiseen keskusteluun EU:n tietosuojakehyksen nykyaikaistamisesta henkilökannerien, matkustajarekisterien, tietokantojen ja muiden asioiden osalta. Lissabonin sopimuksen seurauksena seuraavat kaksi kysymystä ovat keskeisellä sijalla lähitulevaisuudessa: perusoikeusvaatimusten noudattaminen (esimerkiksi tietojen säilyttämisen yhteydessä) ja yleisen tietosuojakehyksen soveltamisalan laajentaminen, jotta siihen sisällytettäisiin poliisiyhteistyö ja oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa.

Merkittävä **lasten oikeuksiin** liittyvä haaste on haavoittuvaisessa asemassa olevien lasten tilanne. Nämä haasteet koskevat kotoa kadonneita, vammaisia, romanivähemmistöön kuuluvia ja siirtolaisuuden tai turvapaikan hakemisen yhteydessä huoltajistaan eroon joutuneita lapsia ja seksuaalista ja työhön liittyvää hyväksikäyttöä varten ihmiskaupan uhreiksi joutuneita lapsia. EU:n toimenpiteissä näiden lasten suojelemiseksi on asetettava etusijalle lapsen etu. Lasten näkemyksiä ja mielipiteitä on kuultava ja arvioitava ottamalla asianmukaisesti huomioon heidän psyykinen ja fyysinen hyvinvointi sekä heidän oikeudelliset, sosiaaliset ja taloudelliset edut. Komission lapsen oikeuksia koskeva toimintasuunnitelma on kunnianhimoinen tähän liittyvä työsuunnitelma.

Tasa-arvon osalta tulevat vuodet tarjoavat jäsenvaltioille uuden mahdollisuuden vahvistaa suojelua uskontoon, vakaumukseen, seksuaaliseen

suuntautumiseen, vammaisuuteen tai ikään liittyvältä syrjinnältä työllisyyteen liittyvien alojen ulkopuolella. Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen hyväksyminen, Euroopan neuvoston suositus toimenpiteistä seksuaaliseen suuntautumiseen tai sukupuoli-identiteettiin perustuvan syrjinnän torjumiseksi ja EU:n viisivuotinen strategia miesten ja naisten välisen tasa-arvon edistämiseksi ohjaavat toimia tällä alalla. Lisäksi moninkertaista syrjintää ei ole vielä käsitelty kunnolla EU:n ja sen jäsenvaltioiden oikeudellisessa kehyksessä tai tuomioistuinten ja tasa-arvoelinten soveltamien lähestymistapojen yhteydessä. Tietoisuuden ja ymmärryksen lisääminen moninkertaisesta syrjinnästä ja näiden näkemysten sisällyttäminen osaksi oikeudellista menettelyä on yksi tulevien vuosien haasteista.

Rasismien ja etnisen syrjinnän osalta voidaan todeta, että jotkut jäsenvaltiot ovat hyödyntäneet menestyksekkäästi syrjintää koskevaa testausta keinona valvoa syrjinnän esiintymistä ja osoittaa työllisyyteen ja asumiseen liittyviä syrjiäviä käytäntöjä. Näiden onnistumisten seurauksena tällaisen testauksen odotetaan yleistyvän koko EU:ssa. Lisäksi rodullisen tai etnisen alkuperän mukaan jaoteltujen tietojen keruu Euroopan neuvoston Euroopan rasismien ja suvaitsemattomuuden vastaisen komission (ECRI) ja YK:n rotusyrjinnän poistamista käsittelevän komitean (CERD) antamien suositusten mukaisesti on vielä ratkaisematon haaste monille jäsenvaltioille. Useiden jäsenvaltioiden on myös vielä sitouduttava rikosoikeuden alalla puuttumaan rasistisiin rikoksiin EU:n puitepäättöksen ja Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen mukaisesti, kun otetaan huomioon, että rasistiset rikokset ovat yhä ongelma suuressa osassa EU:ta.

Asetuksen hyväksyminen eurooppalaisesta kansalaisaloitteesta oli puolestaan suuri läpimurto EU:n demokraattiseen toimintaan liittyvän **EU:n kansalaisten osallistumisen** kannalta. Asetuksen hyväksymisen myötä EU:n jäsenvaltioiden on luotava rakenteet ja menettelyt kansallisella tasolla kansalaisaloitteen käynnistämiseksi tarvittavan miljoonan allekirjoituksen keräämisen mahdollistamiseksi. Kansalaisaloitteen avulla olisi kuitenkin lisättävä EU:n kansalaisten tietoisuutta Euroopan yhdentymiseen liittyvistä tärkeistä kysymyksistä.

Oikeussuojan osalta jäsenvaltioiden on jatkettava oikeusjärjestelmiensä uudistamista erityisesti kohtuuttoman pitkien oikeudenkäyntien osalta. Tätä asiaa olisi käsiteltävä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa tehtävien uudistusten yhteydessä suuren kasaantuneiden asioiden suman käsittelemiseksi. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen työtaakan helpottaminen on mahdollista ainoastaan varmistamalla, että kansalliset oikeusjärjestelmät toimivat asianmukaisesti. Samalla muiden kansallisten mekanismien ja erityisesti tasa-arvoelinten ja kansallisten ihmisoikeuselinten vahvistamisen avulla voidaan edistää kansallisella tasolla esiintyvien systemaattisten ongelmien ratkaisua. Nähtäväksi jää, jatkavatko EU:n jäsenvaltiot kansallisten ihmisoikeustoimielinten vahvistamista parhaillaan sovellettavien säästötoimenpiteiden vuoksi.

Lopuksi **uhrien suojelun** osalta on näkyvissä lupaavia kehityslinjoja sekä EU:ssa että kansallisella tasolla. Epäiltyjen ja syytettyjen oikeuksia koskevat aloitteet (erityisesti etenemissuunnitelma) hyötyisivät samansuuntaisesta kehityksestä uhrien oikeuksien alalla, mikä mahdollistaisi selkeämmän ja kattavamman lainsäädännön epäiltyjen ja syytettyjen henkilöiden sekä uhrien ja todistajien oikeuksista. Tulevan "Euroopan turvallisuustutkimuksen" ja perusoikeusviraston laatiman naiseen kohdistuvaa väkivaltaa koskevan tutkimuksen – jossa käsitellään myös lapsiväkivaltaa ja uhrien raportointikäytäntöjä – avulla valaistaan sitä, miten uhrien oikeudet toteutuvat käytännössä.

Tarkastamaton käännös

Taulukko 3: Yhteenveto EU:n jäsenvaltioista ja Kroatiasta julkaistuista YK:n ja Euroopan neuvoston valvontatoimien yhteydessä vuonna 2010 laadituista valvontaraporteista maittain jaoteltuna

	CERD	HRC	CESCR	CEDAW	CAT	CRC	CRC-OP-SC	UPR	ECPT	ECRML	FCNIM	ECRI	Yhteensä
Itävalta					✓				✓			✓	3
Belgia		✓				✓	✓		✓				4
Bulgaria								✓	✓		✓		3
Kypros											✓		1
Tšekin tasavalta				✓					✓				2
Tanska	✓												2
Viro	✓	✓					✓						3
Suomi											✓		1
Ranska	✓				✓							✓	3
Saksa											✓		1
Kreikka											✓		0
Unkari		✓							✓		✓		3
Irlanti													0
Italia								✓	✓		✓		3
Latvia													0
Liettua													0
Luxemburg									✓	✓			2
Malta				✓									1
Alankomaat	✓		✓	✓									3
Puola		✓										✓	2
Portugali													0
Romania	✓								✓				2
Slovakia	✓								✓		✓		3
Slovenia	✓												2
Espanja						✓		✓					2
Ruotsi								✓					1
Yhdistynyt kuningaskunta												✓	1
Kroatia*								✓		✓	✓		3
Yhteensä	7	4	1	3	2	2	2	6	9	3	8	4	51

Huom.: Perusoikeusviraston perustamisasetuksen (EY) N:o 168/2007 28 artiklan mukaan Kroatia voi osallistua EU:n ehdokasmaana viraston toimintaan.

✓ = Vuonna 2010 hyväksytty valvontaraportti

CERD Rotusyrjinnän poistamista valvova komitea

HRC Ihmisoikeuskomitea (kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (KP-yleissopimus) valvontaelin)

CESCR Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia käsittelevä komitea

CEDAW Naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea

CAT Kidutuksen vastainen komitea

CRC Lapsen oikeuksien komitea

CRC-OP-SC Lapsen oikeuksien komitea (jonka tehtävänä on valvoa lasten myyntiä koskevan valinnaisen pöytäkirjan toteutumista)

UPR Yleinen määräaikaisarviointi

ECPT Eurooppalainen kidutuksen estämistä koskeva yleissopimus

ECRML Alueellisia ja vähemmistökieliä käsittelevä asiantuntijakomitea

FCNIM Kansallisia vähemmistöjä koskeva neuvoa-antava komitea

ECRI Euroopan rasismien ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio

Euroopan unionin perusoikeusvirasto

Perusoikeudet: keskeinen kehitys lainsäädännön ja politiikan alalla vuonna 2010

2012 — 27 p. — 21 x 29.7 cm

ISBN 978-92-9239-119-5

doi: 10.2811/31461

Euroopan unionin perusoikeusvirastosta on runsaasti tietoa saatavilla internetissä.
Tietoa saa perusoikeusviraston verkkosivustolta osoitteesta fra.europa.eu.

EU-julkaisuja

Ilmaiset julkaisut:

- EU Bookshop -sivustolta (<http://bookshop.europa.eu>)
- Euroopan unionin edustustoista. Yhteystiedot saa internetistä (<http://ec.europa.eu>) tai lähettämällä faksin numeroon +352 2929-42758.

Maksulliset julkaisut:

- EU Bookshop -sivustolta (<http://bookshop.europa.eu>).

Maksulliset tilaukset (esim. Euroopan unionin virallisen lehden sarjan vuositilaus ja Euroopan unionin tuomioistuimen oikeustapauskokoelma):

- Euroopan unionin julkaisutoimiston myyntiedustajalta (http://publications.europa.eu/others/agents/index_fi.htm).

2010 oli ensimmäinen vuosi, jolloin EU:n toiminta perustui oikeudellisesti sitovaan perusoikeussopimukseen – Euroopan unionin perusoikeuskirjaan. Tämänvuotisessa tiivistelmässä Euroopan unionin perusoikeusviraston vuosikertomuksesta kerrotaan valituista pääasiallisista kehityslinjoista lainsäädännön ja politiikan alalla EU:ssa ja sen jäsenvaltioissa, jotka pyrkivät noudattamaan tiukasti perusoikeuksia koskevia sitoumuksiaan. Vuoden 2010 moniin edistysaskeleisiin kuului muun muassa EU:n lainsäädäntöehdotuksiin liittyvän perusoikeuksia koskevan tarkistuksen vahvistaminen ja tärkeänä EU:n uutena osallistavan demokratian työkaluna toimivan kansalaisaloitteita koskevan asetuksen hyväksyminen. Useiden eri jäsenvaltioiden toimet kansallisten ihmisoikeuselinten vahvistamiseksi tai perustamiseksi ja EU:n ratifioima Yhdistyneiden kansakuntien vammaisia henkilöitä koskeva yleissopimus täydensivät tätä kuvaa.

Tästä huolimatta itsetyytyväisyyteen ei ole kuitenkaan syytä. EU kohtaa jatkossakin huolestuttavia perusoikeuksia koskevia kysymyksiä, joita ovat esimerkiksi romaniyhteisöjen jatkuva ja äärimmäinen köyhyys ja sosiaalinen syrjäytyminen ja turvapaikanhakijoiden olosuhteiden heikentyminen tietyissä jäsenvaltioissa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin langetti vuonna 2010 yli 600 ihmisoikeusrikkomuksiin liittyntä tuomiota. Tuomioita langetettiin lähes jokaiselle EU:n 27 jäsenvaltiosta.

Tässä tiivistelmässä korostetaan tärkeimpiä valittuja perusoikeuskysymyksiä, jotka kattavat seuraavat aiheet: turvapaikka, maahanmuutto ja kotouttaminen, rajavalvonta ja viisumipolitiikka, tietoyhteiskunta ja tietosuojat, lapsen oikeudet ja lasten suojelu, tasa-arvo ja syrjäntäkielto, rasismi ja etninen syrjäntä, EU:n kansalaisten osallistuminen unionin demokraattiseen toimintaan, tehokas ja riippumaton oikeussuojat sekä uhrien suojelu.

Julkaisutoimisto